

МЕТАФОРИЧНА ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТІВ *CRIME* ТА *INVESTIGATION* У ДЕТЕКТИВНИХ ОПОВІДАННЯХ

Дойчик Оксана Ярославівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
osdoichuk@yahoo.com
orcid.org/0000-0002-7921-1868

Томаш Ярина Зеновійвна,
магістр філології,
Школа англійської мови SmartWay
yarynatomash@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1750-3846

Статтю присвячено дослідженню діапазону концептуальних метафор для референтів ЗЛОЧИН / *CRIME* та РОЗСЛІДУВАННЯ / *INVESTIGATION* у текстах детективних оповідань А. Конан Дойла. **Метою** статті є простеження когнітивних механізмів творення концептуальних метафор, що об'єктивують ключові концепти оповідань детективного жанру, – ЗЛОЧИН / *CRIME* та РОЗСЛІДУВАННЯ / *INVESTIGATION*. Аналіз здійснюється з опертям на положення провідних шкіл когнітивної лінгвістики, зокрема теорії концептуальної метафори. Реалізація поставленої мети відбувається шляхом виокремлення ключових концептів детективної розповіді та з'ясування їхніх концептуальних зв'язків; схематичного моделювання фрейму ДЕТЕКТИВНЕ РОЗСЛІДУВАННЯ / *CRIMINAL INVESTIGATION*; аналізу механізмів творення концептуальних метафор, які об'єктивують концепти *CRIME* та *INVESTIGATION* і виявляють концептуальні зв'язки між слотами фрейму (*CRIME*, *CRIMINAL*, *DETECTIVE*, *INVESTIGATION*).

Методи, застосовані в дослідженні, включають контекстуальний і концептуальний аналізи, метод суцільної вибірки, описовий метод. Визначення діапазону метафор концептів *CRIME* та *INVESTIGATION* здійснюється відповідно до положень теорії концептуальної метафори.

Результати. У досліджуваних оповіданнях концепти *CRIME*, *CRIMINAL*, *DETECTIVE*, *INVESTIGATION* об'єктивовані певним набором метафоричних моделей. У метафоричних висловах, що об'єктивують концепти *CRIME* та *INVESTIGATION* у текстах оповідань, відображено їхні зв'язки з концептами *DETECTIVE* і *CRIMINAL*, які також отримують своє метафоричне осмислення в межах цих концептуальних метафор.

Висновки. Дослідження показує, що високий ступінь метафоризації концептів *CRIME* та *INVESTIGATION* зумовлений абстрактністю референтів. Концептуальний референт *CRIME* корелює з доменами *PERFORMANCE*, *GAME*, *A TANGLE / A PUZZLE / A CHAIN / A RIDDLE / MYSTERY / A LOCKED DOOR*, *BUSINESS*, *OCCUPATION*, *ENTERTAINMENT*, *MENTAL ACTIVITY*, *STORY*, *PHENOMENON*. Діапазон корелятивних доменів, які проєктуються на референтний домен *INVESTIGATION*, включає такі кореляти, як *JOURNEY*, *ROLEPLAY*, *HUNTING*, *CHASE*, *COMPLETING LINKS TO A CHAIN*, *MAKING VISIBLE*, *UNTANGLING*, *ENTERTAINING ACTIVITY*.

Ключові слова: фрейм, концептуальна метафора, діапазон метафори, домен цілі, метафоричне мапування.

METAPHORIC REPRESENTATION OF THE CONCEPTS OF *CRIME* AND *INVESTIGATION* IN DETECTIVE STORIES

Doichyk Oksana Yaroslavivna,

PhD in Philology,

*Associate Professor at the Department of Foreign
Languages*

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

osdoichyk@yahoo.com

orcid.org/0000-0002-7921-1868

Tomash Yaryna Zenoviivna,

Master in Philology,

SmartWay ELC

yarynatomash@gmail.com

orcid.org/0000-0003-1750-3846

Purpose. The article dwells upon the range of conceptual metaphors with the target domains *CRIME* and *INVESTIGATION* verbalized in Arthur Conan Doyle's detective stories. The research aims at tracing the cognitive mechanisms of conceptual metaphoric mappings which objectify the key concepts of the detective text: *CRIME* and *INVESTIGATION*. The analysis is done on the basis of the theoretical points of cognitive linguistic schools, namely the conceptual metaphor theory. The aim is achieved by completing the following tasks: singling out the key concepts of a detective story and tracing their conceptual correlations; schematic representing the basic frame of *CRIMINAL INVESTIGATION*; analyzing the cognitive mechanisms behind the metaphoric interpretations of *CRIME* and *INVESTIGATION* concepts; and describing metaphoric correlations of the basic frame slots (*CRIME*, *CRIMINAL*, *DETECTIVE*, *INVESTIGATION*).

Methods, applied in the research, include contextual and descriptive analysis, conceptual analysis. The range of metaphors with the target domains *CRIME* and *INVESTIGATION* is analyzed according to the conceptual metaphor theory methodology.

Results. In the detective stories under study the key concepts *CRIME*, *CRIMINAL*, *DETECTIVE*, and *INVESTIGATION* are represented by a certain set of metaphoric models. The metaphoric expressions that verbalize the concepts of *CRIME* and *INVESTIGATION* reveal their conceptual correlations with the concepts of *DETECTIVE* i *CRIMINAL*, which obtain further metaphoric interpretation according to these mappings.

Conclusions. The research has revealed that the concepts of *CRIME* and *INVESTIGATION* have high capacity to be metaphorically interpreted due to their abstract nature. The target domain *CRIME* is associated with the following set of source domains: *PERFORMANCE*, *GAME*, *A TANGLE / A PUZZLE / A CHAIN / A RIDDLE / MYSTERY / A LOCKED DOOR*, *BUSINESS*, *OCCUPATION*, *ENTERTAINMENT*, *MENTAL ACTIVITY*, *STORY*, and *PHENOMENON*. The range of source domains which correlate with the target domain *INVESTIGATION* includes: *JOURNEY*, *ROLEPLAY*, *HUNTING*, *CHASE*, *COMPLETING LINKS TO A CHAIN*, *MAKING VISIBLE*, *UNTANGLING*, and *ENTERTAINING ACTIVITY*.

Key words: frame, conceptual metaphor, range of metaphor, target domain, metaphoric mapping.

Вступ

Дослідження концептуальної метафори продовжує залишатися одним із ключових напрямів сучасних когнітивно-лінгвістичних студій. Услід за теоретиками основних положень когнітивної теорії метафори (такими як М. Джонсон, З. Кьовечеш, Дж. Лакофф, М. Тернер та інші) розуміємо метафору як спосіб пізнання, структурування й осмислення світу. Засновники вчення про концептуальну метафору Дж. Лакофф та М. Джонсон у праці «*Metaphors We Live By*» зазначають, що метафора присутня в нашому повсякденному житті, вона проявляється не лише в мовленні, а й у мисленні та діях (Lakoff, Johnson, 1980: 75). Інструментарій теорії когнітивної метафори широко застосовується в сучасних вітчизняних лінгвістичних розвідках, присвячених аналізу тексту та дискурсу (Бистров, 2016; Bystrov, 2014; Дойчик, 2013; Дойчик,

Павлюк, 2018; Жаботинская, 2013; Жаботинская, 2016; Khudoliy, 2018; Martynyuk, Kovalenko, 2018; Oliinyk, Naumenko, 2018; Shevchenko, 2021; Velykoroda, 2019), і не вичерпує свій потенціал.

Метою статті є простеження когнітивних механізмів творення таких концептуальних метафор, що об'єктивують ключові концепти оповідань детективного жанру, як ЗЛОЧИН / CRIME та РОЗСЛІДУВАННЯ / INVESTIGATION.

Звернення до детективного жанру є актуальним з огляду на неспадний інтерес читачів, часті екранізації та нові прочитання класичних творів, зокрема оповідань А. Конан Дойла. Аналіз концептів художнього твору з позицій теорії концептуальної метафори є актуальним, оскільки, на переконання Дж. Лакоффа та М. Джонсона, «більша частина нашої концептуальної системи є метафорично структурованою, а явища лінгвістичні виражають втілене розуміння світу» (Lakoff, Johnson, 1980: 56). Аналіз здійснюється з оперттям на положення провідних шкіл когнітивної лінгвістики, зокрема теорії концептуальної метафори, висвітлені у працях М. Джонсона, С.А. Жаботинської, З. Кьовечеша, О.С. Кубрякової, Дж. Лакоффа, М. Тернера, Ж. Фоконьє та інших науковців.

Об'єкт дослідження становить діапазон концептуальних метафор для референтів ЗЛОЧИН / CRIME та РОЗСЛІДУВАННЯ / INVESTIGATION. **Предметом** дослідження є метафоричні моделі, які об'єктивують смислові й асоціативні зв'язки між зазначеними концептами та є наскрізними для текстів детективного жанру, а також когнітивні механізми творення цих метафор. **Матеріалом** для статті обрано детективні оповідання А. Конан Дойла зі збірки «The Adventures of Sherlock Holmes».

1. Теоретичне підґрунтя дослідження

На противагу традиційному розумінню метафори як одиниці мови й мовлення, тобто як суто лінгвістичного феномену, який використовується в художніх і риторичних цілях, базується на подібності явищ та використовується свідомо (Kövecses, 2010), когнітивний погляд на метафору визначає такі її ознаки:

- метафора є властивістю не слів, а концептів;
- функцією метафори є осмислення явищ дійсності;
- метафора часто не базується на подібності явищ, що зіставляються;
- метафора використовується в повсякденній мові та є інструментом мислення (Kövecses, 2010; Lakoff, Johnson, 1980).

За визначенням Дж. Лакоффа, *концептуальна метафора* – це розуміння й переживання певних абстрактних явищ у термінах конкретних речей. Метафоричне перенесення відбувається з *домени джерела* (source domain) на абстрактний *домен цілі* (target domain) (у термінології С.А. Жаботинської це *концептуальний корелят* і *концептуальний референт* відповідно). У концептуальній метафорі взаємодіють не просто окремі концепти, а цілі домени, широкі сфери знань, які включають різноманітні суміжні концепти (Жаботинская, 2013: 104). Проекцію ознак домену джерела на домен цілі визначають як *перехресне мапування* (cross-space mapping), за якого деякі аспекти референта вибірково висвітлюються, інші ж затемнюються (selective projection) (Lakoff, Johnson, 1980). Певний цільовий домен (референт) може конвенційно асоціюватися з деяким набором доменів джерела (корелятив), який З. Кьовечеш називає *діапазоном цільового домену / діапазоном метафори* (the range of the target / the range of metaphor) (Kövecses, 2005: 122). Водночас термін *спектр домену джерела / спектр метафори* позначає явище, коли певний домен джерела (корелят) проєктується на різні сфери цілі (референти) (Kövecses, 2005: 72, 122).

У художньому творі конвенційні метафори часто зазнають переосмислення й модифікацій. З. Кьовечеш, як і Дж. Лакофф, М. Тернер та Р. Гіббс, виокремлює чотири основні когнітивні механізми поетичного переосмислення базових концептуальних метафор, зокрема: *розширення*

(extending), що передбачає появу додаткових концептуальних елементів у концептосфері джерела образу; *нарошування* (elaboration), в основі якого лежить осмислення по-новому вже наявних елементів сфери джерела; *поєднання* (combining), яке базується на одночасній активації та накладанні декількох базових концептуальних метафор; *перегляд* (questioning), коли автор ставить під сумнів доречність метафор, звичних для повсякденного використання (Kövecses, 2002: 53–55). Переклад наведених термінів подано за дослідженням О.П. Воробйової (Воробйова, 2004: 20).

На основі зазначених теоретичних положень теорії концептуальної метафори проводимо дослідження в декілька *етапів*, зокрема:

1) виокремлення ключових концептів детективної розповіді та з'ясування їхніх концептуальних зв'язків;

2) схематичне моделювання фрейму ДЕТЕКТИВНЕ РОЗСЛІДУВАННЯ / CRIMINAL INVESTIGATION;

3) аналіз механізмів творення концептуальних метафор, що об'єктивують концепти CRIME та INVESTIGATION і виявляють концептуальні зв'язки між слотами фрейму (CRIME, CRIMINAL, DETECTIVE, INVESTIGATION).

2. Результати дослідження

Ключовими концептами кожної детективної розповіді є концепти CRIME, CRIMINAL, DETECTIVE, INVESTIGATION, які пов'язані між собою концептуально, контекстуально та метафорично. На цій підставі ми моделюємо базовий фрейм детективного сценарію CRIMINAL INVESTIGATION із відповідними ключовими слотами (див. рис. 1).

Схематично слоти фрейму пов'язані так: ЗЛОЧИНЕЦЬ / CRIMINAL (хто?) чинить (що?) ЗЛОЧИН / CRIME, який розслідує (хто?) ДЕТЕКТИВ / DETECTIVE (яким способом?) веденням власного (чого?) РОЗСЛІДУВАННЯ / INVESTIGATION, (з якою метою?) щоб знайти винного та покарати (кого?) ЗЛОЧИНЦЯ / CRIMINAL (Томаш, 2020).

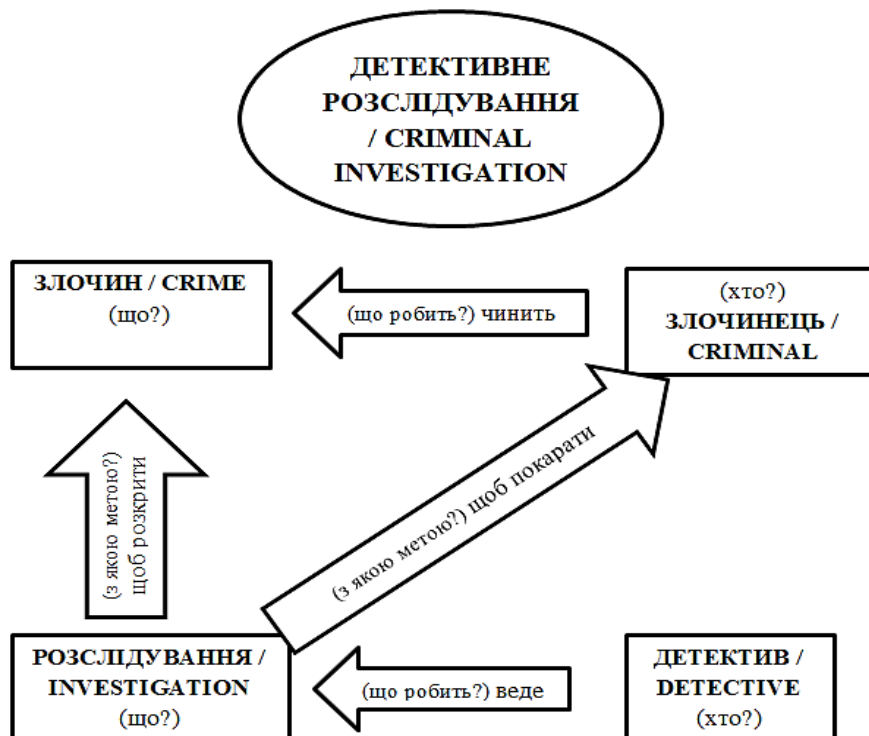

Рис. 1. Схема фрейму CRIMINAL INVESTIGATION

У досліджуваних оповіданнях концепти CRIME, CRIMINAL, DETECTIVE, INVESTIGATION об'єктивовані певним набором метафоричних моделей. У метафоричних висловах, які об'єктивують концепти CRIME та INVESTIGATION у текстах оповідань, відображено їхні зв'язки з концептами DETECTIVE і CRIMINAL, які також отримують своє метафоричне осмислення в межах цих концептуальних метафор. Високий ступінь метафоризації концептів CRIME та INVESTIGATION зумовлений абстрактністю референтів, тому у практичній частині статті зосередимося на аналізі когнітивних механізмів творення концептуальних метафор, що об'єктивують ці два концепти. Зокрема, діапазон концептуального референта CRIME формують такі кореляти (рис. 2):

CRIME	PERFORMANCE
	GAME
	A TANGLE / A PUZZLE / A CHAIN / A RIDDLE / MYSTERY / A LOCKED DOOR
	BUSINESS
	OCCUPATION
	ENTERTAINMENT
	MENTAL ACTIVITY
	STORY
	PHENOMENON

Рис. 2. Діапазон концептуальних метафор для референта CRIME

Діапазон корелятивних доменів, які проєктуються на референтний домен INVESTIGATION, включає такі кореляти (рис. 3):

INVESTIGATION	JOURNEY
	COMPLETING LINKS TO A CHAIN
	ROLEPLAY
	HUNTING
	CHASE
	MAKING VISIBLE
	UNTANGLING
	ENTERTAINING ACTIVITY

Рис. 3. Діапазон концептуальних метафор для референта INVESTIGATION

Розглянемо наведені метафоричні моделі більш докладно.

2.1. Діапазон метафор для референта CRIME

CRIME IS A PERFORMANCE

Виникнення цієї структурної метафори мотивоване тим, що в текстах оповідань зазвичай описані не буденні, тривіальні злочини, а такі, яким передували довгі приготування, осмислення

деталей і ролей кожного учасника. Злочин у цьому аспекті розглядається як вистава, яку розігрують злочинці, і детективу, щоб розплутати цей злочин, необхідно також увійти в роль та зіграти свою частину п'єси (фрагмент (1)). У ході розслідування Шерлокові Холмсу нерідко доводилося переодягатися та влаштовувати костюмовані шоу в буквальному сенсі.

(1) *It was not merely that Holmes **changed his costume**. His expression, his manner, his very soul seemed to vary with every fresh **part** that he assumed. The **stage lost a fine actor** (p. 11).*

У процесі мапування корелятивного домену PERFORMANCE на референт CRIME утворюються дві концептуальні метафори: DETECTIVE IS ACTOR / INVESTIGATION IS ROLEPLAY.

(2) *“That is excellent. I think, perhaps, it is almost time that I prepare for **the new role I have to play**” (p. 11).*

У контексті цієї метафори розслідування осмислюється як виконання певної ролі, котра змінюватиметься залежно від обставин злочину (уривок (2)).

CRIME IS A GAME

Осмилення злочину як певної гри також притаманне текстам досліджуваних оповідань. Така думка вкладається в уста персонажа Шерлока Холмса, який сприймає весь сценарій злочину й розслідування як цікаву гру (*exciting play*) (приклад (3)), де кожна зі сторін має набрати певну кількість очок.

(3) *“I think you will find,” said Sherlock Holmes, “that you will **play for a higher stake to-night than you have ever done yet, and that the play will be more exciting** (p. 26).*

Ідіома *settle the scores* (укр. «зрівняти рахунок, помститися») також має в основі структурну метафору PROBLEMATIC ACTIVITY IS A GAME, яка шляхом нарощування (*elaboration*) у контексті детективних історій специфікується як CRIME IS A GAME IN WHICH CRIMINALS AND POLICE SETTLE THE SCORES (уривок (4)), особливо, коли йдеться про злочинців, які неодноразово вислизали з рук детектива та тим самим перемагали у грі.

(4) *“I have had one or two little **scores of my own to settle** with Mr. John Clay,” said Holmes (p. 28).*

Мапування домену GAME на домен CRIME виявляє такі ознаки концепту, як *азартність* і *небезпека*. Причому ці ознаки характеризують також концепт INVESTIGATION, оскільки і злочинець, і детектив грають в одну й ту саму приховану гру (*play a deep game*), у якій ставки (*stakes*) можуть бути дуже високі (приклади (3), (5)). Проекція корелятивного домену GAME на референт CRIME мотивує утворення концептуальних метафор: CRIMINAL and DETECTIVE ARE PLAYERS.

(5) *the hint from Holmes that this smooth-faced pawnbroker’s assistant was a **formidable man – a man who might play a deep game** (p. 26).*

CRIME IS A TANGLE / A PUZZLE / A CHAIN / A RIDDLE / A MYSTERY / A LOCKED DOOR

Розглянемо уривки з оповідань:

(6) *I deserve to be kicked from here to Charing Cross. But I think I have the **key** of the affair now.” <...> “Come on, my boy, and we shall see whether it will not fit the **lock**” (p. 76).*

(7) *Briefly, Watson, I am in the midst of a very remarkable **inquiry**, and I have hoped to find a **clue** in the incoherent ramblings of these sots (p. 71).*

(8) *I tried to **puzzle it out**, but gave it up in despair and **set the matter aside** until night should bring an explanation (p. 26).*

(9) *the more bizarre a thing is the less **mysterious** it proves to be. It is your commonplace, featureless crimes which are really **puzzling**, just as a commonplace face is the most difficult to identify (p. 24).*

(10) *He was still, as ever, deeply attracted by **the study of crime**, and occupied his immense faculties and **extraordinary powers of observation** in following out those **clues**, and **clearing up those mysteries** which had been abandoned as hopeless by the official police (p. 5).*

(11) *to study his system of work, and to follow the quick, subtle methods by which he **disentangled the most inextricable mysteries** (p. 9).*

(12) “*You reasoned it out beautifully,*” *I exclaimed in unfeigned admiration. “It is so long a chain, and yet every link rings true”* (p. 29).

Традиційне осмислення злочину як таємниці, яку треба розгадати, мотивує утворення цього діапазону метафор. Очевидно, що в основі такого метафоричного образу лежить поєднання (combining) конвенційних метафор CONDUCTING RESEARCH IS SOLVING A PUZZLE, PROBLEM IS A TANGLE та THINKING IS MANIPULATING WITH OBJECTS (*puzzle it out, set the matter aside, bring an explanation*) → SOLVING IS UNTANGLING, INVESTIGATING IS COMPLETING LINKS TO A CHAIN. Шляхом когнітивної операції нарощування (elaboration) проблема конкретизується як злочин, який мислиться як пазл (puzzle), ланцюг (chain), вузол (tangle), загадка (riddle), а розв’язання проблеми – як розслідування злочину, що уподібнюється складанню пазла, підбору ланок ланцюга чи розгадуванню загадки (фрагменти (8), (9), (11), (12)).

Образ злочину як таємниці (mystery) та закритих дверей (locked door) є дещо складнішим за механізмом утворення. Етимологія лексеми *mystery* свідчить про те, що її первинне значення з грецької мови – ‘to be closed’ (of the eyes or lips) (LDOCE). Тобто в основі сучасного значення лежить сема ‘невидиме, приховане від очей’. І ця ж асоціація лежить в основі осмислення злочину як таємної діяльності, прихованої за дверима (невидимої), а розслідування – як підбору ключа (тобто ідеї). Ідея, відповідно, метафоризується як ключ (key) або як доказ (clue), в етимології якого є староанглійське значення ‘моток, за яким можна вийти з лабіринту’ (‘a ball of string for finding the way out of a network of passages’ (LDOCE)). Метафоричний образ у прикладах (6), (7), (9), (10) створено на основі комбінації метафор (combining) CRIME IS A HIDDEN PROCESS, IDEAS ARE (hidden) OBJECTS (KEYS / CLUES) та UNDERSTANDING IS SEEING (*powers of observation*), що лежить в основі метафори INVESTIGATING IS MAKING VISIBLE (*clearing up those mysteries*), маніфестацію якої в тексті оповідань більш докладно розглянемо пізніше.

CRIME IS BUSINESS

Розглянемо деякі уривки з тексту:

(13) “*You may place considerable confidence in Mr. Holmes, sir,*” *said the police agent loftily. <...> It is not too much to say that once or twice, as in that business of the Sholto murder and the Agra treasure, he has been more nearly correct than the official force”* (p. 26).

(14) *For you, Mr. Merryweather, the stake will be some £30,000; and for you, Jones, it will be the man upon whom you wish to lay your hands”* (p. 26).

Сценарій «злочин – розслідування» часто мислиться як бізнес, справа, у якій можливі високі ставки та в яку залучені декілька зацікавлених сторін. Репрезентацію цієї структурної метафори бачимо в уривках (13), (14). Проекція корелятивного домену BUSINESS на референт CRIME мотивує також утворення метафори CRIMINAL IS A VALUABLE POSSESSION (фрагмент (14)), коли прибрати до рук злочинця – головна мета розслідування.

CRIME IS OCCUPATION

Розглянемо такі уривки:

(15) *He is a professional beggar, though in order to avoid the police regulations he pretends to a small trade in wax vestas* (p. 72).

(16) *John Clay, the murderer, thief, smasher, and forger. He’s a young man, Mr. Merryweather, but he is at the head of his profession* (p. 26).

У цих прикладах об’єктивовано метафору CRIME IS ACTIVITY → CRIME IS OCCUPATION, в основі якої лежить осмислення злочину як певного виду діяльності, майстерність у якій перетворює цю діяльність на професію. Мапування корелята OCCUPATION на референт CRIME мотивує створення метафори CRIMINAL IS A PROFESSION (*murderer, thief, smasher, forger, beggar*) і виявляє такі ознаки концепту CRIMINAL, як *свідомий вибір* (*He is a professional beggar*) та *майстерність* (*he is at the head of his profession*).

CRIME IS AN ENTERTAINMENT

Розглянемо декілька уривків:

(17) *Your experience has been a most **entertaining** one* (p. 21).

(18) *“I really wouldn’t miss your case for the world. It is most **refreshingly unusual**”* (p. 23).

(19) *And this promises to be **interesting**. It would be a pity **to miss it*** (p. 7).

Епітети (*entertaining experience, refreshingly unusual*), якими Шерлок Холмс характеризує справи, які йому доводиться розслідувати (фрагменти (17), (18)), свідчать про його сприйняття злочинів як розваги, що мотивує виникнення структурних метафор CRIME IS AN ENTERTAINMENT та INVESTIGATION IS AN ENTERTAINING ACTIVITY. Процес розслідування також мислиться як цікаве шоу, яке в жодному разі не варто пропустити (уривок (19)).

CRIME IS MENTAL ACTIVITY

Розглянемо уривок:

(20) *A considerable crime is in **contemplation**. I have every reason to believe that we shall be in time to **stop it*** (p. 25).

У цьому прикладі метафоричний образ створено на основі комбінування декількох конвенційних метафор, а саме MENTAL ACTIVITY IS MOTION (*stop the contemplation*) та CONSIDERING IS SEEING, оскільки лексема *contemplation* етимологічно мала значення ‘споглядати’ (‘to observe with continued attention’ (OED)). У результаті мапування в межах метафор MENTAL ACTIVITY IS MOTION та CRIME IS MENTAL ACTIVITY злочин – це не лише те, що вже скоєне, а й те, що планується, обдумується. Так, в уривку (20) злочин метафоризується як ментальна діяльність, яку детектив може передбачити та припинити, а отже, запобігти скоєнню злочинних дій.

CRIME IS A STORY

У наступному уривку бачимо структурну метафору CRIME IS A NARRATIVE (STORY), яка є результатом нарощування метафори LIFE IS STORY:

(21) *I ask you not merely because my friend Dr. Watson has not heard the **opening part** but also because the peculiar nature of **the story** makes me anxious to have every possible **detail** from your lips* (p. 19).

Об’єктивація злочину як історії (нарративу) з вступною й заключною частинами, розгортанням подій у часі та описом деталей мотивована тим, що структурний нарратив є базовою метафорою розуміння й осмислення людиною своєї поведінки та досвіду (Бистров, 2016; Champion та ін., 2020; Sarbin та ін., 1986; Crossley, 2000).

CRIME IS A PHENOMENON

Розглянемо декілька уривків:

(22) *He was still, as ever, deeply attracted by **the study of crime*** (p. 5).

(23) *the **nature of the case** and the exalted station of his client gave it a **character of its own*** (p. 9).

(24) *your **little problem** promises to be the most interesting which has come my way for some months. There is something **distinctly novel about some of the features*** (p. 150).

(25) *I was already deeply interested in **his inquiry**, for, though it was surrounded by none of **the grim and strange features** which were associated with the **two crimes** which I have already recorded* (p. 9).

Мапування в межах метафори CRIME IS A PHENOMENON (OBJECT OF STUDY) висвітлює такі елементи референта, як природа (фрагмент (23)), характер (приклад (23)), особливості (уривки (24), (25)) об’єкта дослідження.

2.2. Діапазон метафор для референта INVESTIGATION

INVESTIGATION IS JOURNEY

Розглянемо декілька уривків:

(26) *That will do, Mr. Wilson. I shall be happy to give you an opinion upon the subject **in the course of a day or two**. To-day is Saturday, and I hope that by Monday we may **come to a conclusion*** (p. 24).

(27) *Holmes chuckled and wriggled in his chair, as was his habit when in high spirits. “It is a little off the beaten track, isn’t it?” said he (p. 20).*

(28) *You will remember that I remarked the other day, just before we went into the very simple problem presented by Miss Mary Sutherland, that for strange effects and extraordinary combinations we must go to life itself, which is always far more daring than any effort of the imagination (p. 19).*

(29) *It was a delicate point, and it widened the field of my inquiry (p. 10).*

(30) *This is a very unexpected turn of affairs (p. 11).*

Очевидно, що в основі творення метафоричного образу (фрагменти (26–30)) лежать конвенційні метафори PURPOSEFUL ACTIVITY IS JOURNEY, THE MEANS FOR ACHIEVING PURPOSES ARE ROUTES та FACTS ARE POINTS IN SPACE, оскільки звичним є осмислення певної діяльності як шляху з деяким маршрутом, перешкодами, кінцевою метою (Lakoff, Johnson, 1980). У наведених уривках діяльність конкретизується як ментальна діяльність розслідування злочину (MENTAL ACTIVITY IS MOTION: *we may come to a conclusion, we went into the very simple problem, we must go to life itself*), висвітлюються такі елементи, як звичні/ незвичні обставини, що проєктуються як невторований шлях (*It is a little off the beaten track*), сфера розслідування – місце у просторі (*it widened the field of my inquiry*), несподівані обставини – повороти на шляху (*turn of affairs*) тощо.

INVESTIGATING IS HUNTING / INVESTIGATION IS CHASE

У процесі мапування корелятивного домену HUNTING на референт INVESTIGATION утворюється певний набір концептуальних метафор: CRIMINAL IS PREY, CRIMINAL IS ENEMY / DETECTIVE IS ENEMY, DETECTIVE IS A DOG (HOUND), INVESTIGATION IS A CHASE. Розглянемо уривки з текстів оповідань:

(31) *“We’re hunting in couples again, Doctor, you see,” said Jones in his consequential way. “Our friend here is a wonderful man for starting a chase. All he wants is an old dog to help him to do the running down” (p. 26).*

(32) *“An enemy?” “Yes; one of my natural enemies, or, shall I say, my natural prey (p. 70).*

(33) *“My dear doctor, this is a time for observation, not for talk. We are spies in an enemy’s country (p. 25).*

(34) *John Clay, the murderer, thief, smasher, and forger. <...> I’ve been on his track for years and have never set eyes on him yet” (p. 26).*

(35) *Then it was that the lust of the chase would suddenly come upon him, <...> I felt that an evil time might be coming upon those whom he had set himself to hunt down (p. 25).*

(36) *I had been warned against you months ago... We both thought the best resource was flight, when pursued by so formidable an antagonist (p. 14).*

(37) *He was at work again. He had risen out of his drug-created dreams and was hot upon the scent of some new problem (p. 5).*

(38) *Holmes the sleuth-hound (p. 25).*

Уривки (31–38) ілюструють метафоричну модель, наскрізну в детективних оповіданнях. Проєкцію ознак полювання на ознаки розслідування злочину висвітлюють такі кореляції: розслідування – полювання (*hunt down*), детектив – мисливський собака (*an old dog, sleuth-hound*), процес розслідування – погоня (*the running down, the chase*) або переслідування (*I’ve been on his track for years*), пошук доказів – взяття сліду собакою (*he was hot upon the scent of some new problem*), злочинець – здобич (*prey*). Крім того, виникають такі кореляції, як злочинець – ворог (*enemy, antagonist*), однак конотації лексеми *enemy* передбачають протистояння через обставини, а не особисту ворожнечу, і в цьому сенсі лексема *antagonist* більш влучна. Цей смисл також передано фразою *natural prey* (фрагмент (32)), оскільки для детектива переслідування злочинця – природний процес (уривки (32), (33), (36)).

INVESTIGATING IS MAKING VISIBLE

Розглянемо такі фрагменти:

(39) *I am sure, Mr. Holmes, that we are very much indebted to you for having **cleared** the matter up* (p. 79).

(40) *“It has been in some points a singular case,” said Holmes <...> “I confess that I have been as **blind** as a mole, but it is better to learn wisdom late than never to learn it at all”* (p. 76).

(41) *Now, I’ll state the case **clearly** and concisely to you, Watson, and maybe you can see a **spark** where all is **dark** to me”* (p. 71).

(42) *“And how did you find out?” – “She showed me, as I told you she would.” – “**I am still in the dark**”* (p. 13).

(43) *Here I had heard what he had heard, I had seen what he had seen, and yet from his words it was evident that **he saw clearly not only what had happened but what was about to happen*** (p. 25).

(44) *“Your case is an exceedingly remarkable one, and I shall be happy **to look into it*** (p. 23).

(45) *I have **one or two matters of importance to look into** just at present* (p. 8).

Механізм створення концептуальної метафори INVESTIGATING IS MAKING VISIBLE полягає в комбінуванні метафор UNDERSTANDING IS SEEING, KNOWLEDGE IS LIGHT, IGNORANCE IS DARKNESS, а також у їх деталізації. Метафоричне мапування висвітлює такі кореляції: знання про справу – здатність бачити, часто завдяки світлу, незнання – темрява (*I’m still in the dark*) або сліпота (*blind*), розслідування – пролиття світла на події (*clear the matter up*), ідея – іскра (*spark*), детектив – той, хто бачить те, чого не бачать інші (уривки (39), (43)). Про стійкість цих метафоричних зв’язків свідчить також фраза *look into* (фрагменти (44, 45)), зафіксована у словнику у значенні ‘investigate’ (LDOCE).

Висновки

Аналіз діапазону метафор із референтами CRIME та INVESTIGATION дав змогу виявити метафоричні моделі, які лежать в основі побудови детективного сюжету, що розгортається за типовим фреймом, базовими слотами якого є ЗЛОЧИН / CRIME – ЗЛОЧИНЕЦЬ / CRIMINAL – РОЗСЛІДУВАННЯ / INVESTIGATION – ДЕТЕКТИВ / DETECTIVE. Проаналізовані нами концептуальні метафори виявляють концептуальні зв’язки між усіма слотами фрейму ДЕТЕКТИВНЕ РОЗСЛІДУВАННЯ / CRIMINAL INVESTIGATION.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в моделюванні поняттєвих і ціннісних компонентів зазначених концептів із метою з’ясування їхнього місця в індивідуальній художній картині світу А. Конан Дойла.

Література:

1. Бистров Я.В. Англомовний біографічний наратив у вимірах когнітивної лінгвістики і синергетики : монографія. Київ ; Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2016. 320 с.
2. Воробйова О.П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2004. № 635. С. 18–22.
3. Дойчик О.Я. Концептуальна метафора в ідіостилі Джуліана Барнса: поетико-когнітивний аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2013. № 1051. С. 32–37.
4. Дойчик О.Я., Павлюк Х.Т. Метафорична репрезентація художнього концепту FEAR (на матеріалі романів Вероніки Рот «Divergent», «Insurgent», «Allegiant»). *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 3. Т. 1. С. 112–127.
5. Жаботинская С.А. Концептуальная метафора в специальном языке: процедура анализа. *Иностранные языки в высшей школе*. 2013. Вып. 3(26). С. 24–32.
6. Жаботинская С.А. Концептуальные метафоры в публичных речах Барака Обамы и Владимира Путина (2014–2015 гг.). *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2016. № 13. С. 43–91. URL: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse> (дата обращения: 03.09.2021).

7. Томаш Я.З. Вербалізація концепту ДЕТЕКТИВНЕ РОЗСЛІДУВАННЯ (на матеріалі збірки оповідань А. Конан Дойла “The Adventures of Sherlock Holmes”) : дипломна робота ОР «Магістр». Івано-Франківськ, 2020. 101 с.
8. Bystrov Ya. Fractal metaphor LIFE IS A STORY in biographical narrative. *Topics in Linguistics*. 2014. Vol. 14(1). P. 1–8. DOI: 10.2478/topling-2014-0007.
9. Champion D., Martin R., Cohen J. Narratives of Crime: Narrative Psychology and the Integral Theory Perspective. *Journal of Theoretical & Philosophical Criminology Narratives of Crime*. 2020. № 12. P. 1–17.
10. Crossley M. Introducing narrative psychology: self, trauma and the construction of meaning. Maidenhead, U.K. : Open University Press, 2000. 200 p.
11. Doyle A.C. The Adventures of Sherlock Holmes. URL: <https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/1-sided/adv.pdf> (date access: 03.09.2021).
12. Khudoliy A. Conceptual metaphors in American journalistic texts. *Advanced Education*. 2018. Issue 10. P. 175–184. DOI: 10.20535/2410-8286.130817.
13. Kövecses Z. *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2005. 314 p.
14. Kövecses Z. *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2010. 375 p.
15. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.
16. Longman Dictionary of Contemporary English. (LDOCE). URL: <https://www.ldoceonline.com> (date access: 03.09.2021).
17. Martyniuk A., Kovalenko L. English container metaphors of emotions in Ukrainian translations. *Advanced Education*. 2018. Issue 10. P. 190–197. DOI: 10.20535/2410-8286.142723.
18. Online Etymology Dictionary (OED). URL: <https://www.etymonline.com> (date access: 03.09.2021).
19. Oliinyk O., Naumenko L. Metaphoric representation of the concept ‘crime’ in the U.S. media. *Advanced Education*. 2018. Issue 10. P. 134–140. DOI: 10.20535/2410-8286.135687.
20. *Narrative psychology: The storied nature of human conduct* / T.R. Sarbin (ed.). Westport, CT : Praeger Publishers, 1986. 303 p.
21. Velykoroda Yu. Conceptual Metaphorization through Precedent-Related Phenomena in Media Discourse. *Studies about languages*. 2019. № 34. P. 32–45. DOI: 10.5755/j01.sal.34.0.22088.
22. Shevchenko I. Conceptual metaphors of ‘economic crisis’ in English: a historical cognitive perspective. *Armenian Folia Anglistika*. 2021. Vol. 17. № 1(23). P. 24–34. URL: <https://doi.org/10.46991/AFA/2021.17.1.024> (date access: 03.09.2021).

References:

1. Bystrov, Ya.V. (2016). *Anglomovnyi biografichnyi naratyv u vymirakh kognityvnoyi lingvistyky i synergetyky: monografiya* [English biographic narrative in cognitive linguistic and synergic perspectives: monograph]. Kyiv; Ivano-Franivsk: Kushnir H.M. [in Ukrainian].
2. Vorobiova, O.P. (2004). *Kognityvna poetyka: zdobutki i perspektyvy* [Cognitive poetics: achievements and prospects]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina*, no. 635, pp. 18–22 [in Ukrainian].
3. Doichyk, O.Ya. (2013). *Kontsaptualna metafora v idiostyli Dzhuliana Barnsa: poetyko-kohnityvnyi analiz* [Conceptual metaphor in Julian Barnes’ idiosstyle: cognitive-poetic analysis]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya “Romano-hermanska filolohiia. Metodyka vykladannya inozemnykh mov”*, no. 1051, pp. 32–37 [in Ukrainian].
4. Doichyk, O.Ya., Pavlyuk, Kh.T. (2018). *Metaforychna representatsiya khudozhnyoho kontseptu FEAR (na materialy romaniv Veroniky Rot “Divergent”, “Insurgent”, “Allegiant”)* [Metaphoric representation of the literary concept FEAR in Veronica Roth’s novels “Divergent”, “Insurgent”, “Allegiant”]. *Zakarpatski filolohichni studii*, iss. 3, vol. 1, pp. 112–127 [in Ukrainian].
5. Zhabotinskaya, S.A. (2013). *Konceptual’naya metafora v special’nom yazyke: procedura analiza* [Conceptual metaphor in a language for specific purposes]. *Inostrannyye yazyki v vysshej shkole*, iss. 3(26), pp. 24–32 [in Russian].
6. Zhabotinskaya, S.A. (2016). *Konceptual’nyie metafory v publichnykh rechakh Baraka Obamy i Vladimira Putina (2014–2015 gg.)* [Conceptual metaphors in the public speeches of B. Obama and V. Putin (2014–2015)]. *Kohnitsiya, komunikatsiya, diskurs*, no. 13, pp. 43–91. URL: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse> [in Russian].
7. Tomash, Ya.Z. (2020). *Verbalizatsiya kontseptu DETEKTYVNE ROZSLIDUVANNYA (na materialy zbirky opovidan A. Konan Doila “The Adventures of Sherlock Holmes”)* [The concept of CRIMINAL

- INVESTIGATION in A. Conan Doyle's detective stories "The Adventures of Sherlock Holmes"]. *Master's thesis*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
8. Bystrov, Ya. (2014). Fractal metaphor LIFE IS A STORY in biographical narrative. *Topics in Linguistics*, vol. 14(1), pp. 1–8. DOI: 10.2478/topling-2014-0007 [in English].
  9. Champion, D., Martin, R., Cohen, J. (2020). Narratives of Crime: Narrative Psychology and the Integral Theory Perspective. *Journal of Theoretical & Philosophical Criminology Narratives of Crime*, no. 12, pp. 1–17 [in English].
  10. Crossley, M. (2000). *Introducing narrative psychology: self, trauma and the construction of meaning*. Maidenhead, U.K.: Open University Press [in English].
  11. Doyle, A.C. *The Adventures of Sherlock Holmes*. URL: <https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/1-sided/adv.pdf> [in English].
  12. Khudoliy, A. (2018). Conceptual metaphors in American journalistic texts. *Advanced Education*, issue 10, pp. 175–184. DOI: 10.20535/2410-8286.130817 [in English].
  13. Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge; New York : Cambridge University Press [in English].
  14. Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press [in English].
  15. Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press [in English].
  16. LDOCE. *Longman Dictionary of Contemporary English*. URL: <https://www.ldoceonline.com> [in English].
  17. Martynyuk, A., Kovalenko, L. (2018). English container metaphors of emotions in Ukrainian translations. *Advanced Education*, issue 10, pp. 190–197. DOI: 10.20535/2410-8286.142723 [in English].
  18. OED. *Online Etymology Dictionary*. URL: <https://www.etymonline.com> [in English].
  19. Oliinyk, O., Naumenko, L. (2018). Metaphoric representation of the concept 'crime' in the U.S. media. *Advanced Education*, issue 10, pp. 134–140. DOI: 10.20535/2410-8286.135687 [in English].
  20. Sarbin T.R. (ed.) (1986). *Narrative psychology: The storied nature of human conduct*. Westport, CT: Praeger Publishers [in English].
  21. Velykoroda, Yu. (2019). Conceptual Metaphorization through Precedent-Related Phenomena in Media Discourse. *Studies about languages*, no. 34, pp. 32–45. DOI: 10.5755/j01.sal.34.0.22088 [in English].
  22. Shevchenko, I. (2021). Conceptual metaphors of 'economic crisis' in English: a historical cognitive perspective. *Armenian Folia Anglistika*, vol. 17, no. 1(23), pp. 24–34. URL: <https://doi.org/10.46991/AFA/2021.17.1.024> [in English].

Стаття надійшла до редакції 15.09.2021
The article was received 15 September 2021